UNIVERSITTEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate

General de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA

DINAMICA PARTENERIATELOR

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
Bucureşti, 2004

- *Lucrarea a fost discutată în şedința Consiliului Ştiințific al CSSAS*

ISBN 973-663-140-0

CUPRINS

Determinări necesare

În principiu, parteneriatele se practică de când lumea. Ele presupun desfăşurarea unor activităţi, constituirea şi punerea în aplicare a unor relaţii bazate pe egalitate, respect, *fair play* şi avantaj reciproc. Partenerii, păstrându-şi identitatea şi personalitatea, colaborează intens, găsesc împreună soluţii, îşi respectă deciziile, se consultă atunci când le iau şi fac în aşa fel încât să nu se incomodeze reciproc şi să-şi unească forţele pentru a face faţă unor terţe provocări sau pentru a-şi asuma anumite riscuri. Parteneriat nu înseamnă încă prietenie, dar prietenia înseamnă totdeauna parteneriat. Există parteneri în politică, în afaceri, în tot felul de acţiuni şi activităţi, în relaţii internaţionale, în general, în rezolvarea uneia sau mai multor probleme. De unde rezultă că parteneriatele pot fi: permanente; de lungă durată; de scurtă durată; pentru rezolvarea mai multor probleme; pentru rezolvarea unei singure probleme; pentru o singură acţiune.

Parteneriate există peste tot şi peste tot ele se constituie în vederea unor acţiuni, pentru felurite afaceri şi pentru realizarea unor scopuri şi obiective mai mult sau mai puţin comune (dar care au unele puncte sau zone de intersecţie) de toate felurile. Parteneriate realizează şi marile puteri, şi organismele internaţionale, dar şi diferite entităţi din lumea interlopă, din economia subterană, din lumea traficanţilor, din cadrul crimei organizate etc. De unde rezultă dubla determinare a parteneriatelor: voluntariatul; necesitatea.

Voluntariatul se exprimă prin voinţa părţilor de a colabora, de a deveni partenere. El înseamnă voinţă, opţiune, libertate de alegere a partenerilor, negociere, construcţie pe bază de scopuri şi obiective comune sau apropiate, planuri comune, acorduri, înţelegeri.

Necesitatea înseamnă, de regulă, impunere creată de anumite evoluţii ale situaţiilor şi realităţilor. Adesea, indivizii, statele, organizaţiile, actorii de pe scena internaţională simt nevoia şi chiar obligaţia să devină parteneri. Necesitatea este, la rândul ei, multiplu determinată. Spre exemplu, la ora actuală, nici un stat de pe lume, fie el superputere nucleară, mare putere sau stat din lumea a treia, nu-şi

poate asigura securitatea de unul singur. De aceea, tipul de securitate care se impune la începutul secolului al XXI-lea este *securitatea prin cooperare* sau *securitatea prin parteneriate*.

După 1990, în jur de 4 milioane de oameni, dintre care 90% civili, şi-au pierdut viaţa în conflicte militare, iar 10 milioane şi-au părăsit căminele şi ţările[1]. Aproape trei miliarde de oameni – adică jumătate din populaţia planetei – trăiesc cu mai puţin de 2 euro pe zi, în timp ce, anual, 45 de milioane de oameni mor de foame sau de malnutriţie. Se aşteaptă ca, în viitor, datorită încălzirii planetei, să se intensifice concurenţa pentru resursele de apă, în timp ce bătălia pentru resursele energetice devine tot mai acută. Europa, spre exemplu, este principalul importator mondial de petrol şi gaze; ea importă 50% din consumul de energie, iar în 2030 aceste importuri vor fi de 70%. Produsele respective se importă din regiunea Golfului, din Rusia şi din Africa de Nord[2]. De unde rezultă că, în viitorul apropiat, bătălia se va duce în principal pentru aceste resurse, deci pentru aceste zone.

Parteneriatul strategic reprezintă, într-o anumită măsură, o alternativă la confruntare. Dar parteneriatele nu exclud confruntarea, ci doar coalizează ţările planetei, îndeosebi marile puteri, pentru a evita confruntarea dintre ele în competiţia pieţelor şi a resurselor. Obiectivul major al acestor parteneriate este *prevenirea războiului şi asigurarea unui mediu de securitate care să permită, pe de o parte, gestionarea crizelor şi conflictelor şi oprirea extinderii lor şi, pe de altă parte, realizarea unor asocieri în vederea accesului (privilegiat sau neîngrădit) la resurse şi la pieţe*. Există cel puţin trei categorii de factori care determină, impun sau stimulează strategia parteneriatelor:

1. Prima categorie de factori cuprinde *realitatea economică, politică, etnică şi religioasă*, cu toate complicatele ameninţări şi riscuri ce decurg de aici şi se referă la: procesul dezvoltării economiei şi informaţiei, care a luat-o cu mult înaintea politicii internaţionale, aceasta văzându-se nevoită să încerce să ţină pasul sau să găsească soluţii care să nu creeze conflicte majore între sistemul politic global, ce nu reuşeşte să iasă din discrepanţe acute, fragmentare, lipsă de

[1] http://www.iss-eu.org, *Stratégie éuropéene de sécuritée*, L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européene, decembre 2003, p. 4-5.
[2] Ibidem, pp. 5-6.

unitate şi chiar extremisme, şi sistemele economice şi informaţionale, ce tind spre extindere, gigantism şi globalizare; fragmentarea politică excesivă; apariţia unor falii strategice între politica de globalizare economică, informaţională şi în domeniul sistemelor de securitate şi politica identitară; recrudescenţa fundamentalismului; prejudecăţile şi nedreptăţile istoriei, care nu sunt estompate, ci, dimpotrivă, reliefate şi mai mult prin adâncirea faliilor şi decalajelor economice şi tehnologice; presiunile exercitate de sute de ani de anumite cercuri de interese asupra unor populaţii; diferendele teritoriale; extremismul de situaţie etnic şi religios.

2. A doua categorie de factori – cea mai puternică şi cea mai influentă – se constituie din *recrudescenţa capacităţii distructive a statelor politice* şi, de aici, *sporirea efectului descurajator al perspectivei conflictelor şi războaielor*. Această perspectivă a început o dată cu lansarea celor două bombe atomice – la Hiroshima şi Nagasaki – şi a atins cote insuportabile în timpul Războiului Rece. Ea cuprinde, în general, sistemele de arme, în special sistemele ADM realizate până în prezent şi cele care se află în proiect, cercetările în acest domeniu şi pericolele pe care le creează armele şi care nu pot fi acceptate. În mod concret, această categorie se referă la: arsenalele strategice nucleare, chimice şi biologice de care dispun Statele Unite, Federaţia Rusă şi celelalte sate care fac parte din clubul ţărilor nucleare; arsenalele ţărilor care nu fac parte din clubul statelor nucleare, dar care dispun de astfel de mijloace şi le dezvoltă, fără a ţine seama de presiunile internaţionale, de tratatele şi de politicile de neproliferare; apariţia unor noi sisteme de arme convenţionale sau neconvenţionale, dar cu efecte deosebite; sistemele de arme extrem de precise care nu înlocuiesc armele de distrugere în masă, ci doar fac posibil războiul înalt tehnologizat, cu sau fără folosirea acestor mijloace de distrugere masivă; sistemele de mijloace ce pot fi folosite în războiul geofizic şi care vizează, îndeosebi, distrugerea dirijată şi controlată a mediului.

3. Cea de a treia categorie de factori care impun trecerea de la confruntare pe viaţă şi pe moarte la parteneriat o reprezintă *ameninţările asimetrice*, îndeosebi cele teroriste. Ea se referă la: sporirea vulnerabilităţilor noii societăţi, concomitent cu adâncirea decalajelor şi a faliilor strategice, ceea ce face extrem de fragil mediul internaţional de securitate; recrudescenţa unei reacţii extrem

de virulente, din mediul criminal şi infracţional, la fenomenul globalizării economiei şi informaţiei; recrudescenţa fenomenului terorist, îndeosebi a terorismului de falie, mai ales în zonele de ruptură dintre fundamentalismului islamic şi lumea civilizată, dar nu numai aici; recrudescenţa acţiunilor violente în plan etnic, religios şi identitar; creşterea criminalităţii transfrontaliere, a economiei subterane, a traficului de droguri, de influenţă şi de carne vie.

Toate aceste trei categorii de factori obligă lumea civilizată să colaboreze în rezolvarea problemelor cu totul deosebite de la începutul acestui secol. Această colaborare are cel puţin trei dimensiuni foarte importante:

- păstrarea identităţii politice, economice, sociale şi culturale a statelor sau entităţilor statale;
- reducerea vulnerabilităţii societăţii moderne sau crearea unor mecanisme care să asigure acţiunea şi reacţia corespunzătoare în şi din spaţiile vulnerabile;
- izolarea pericolelor şi reducerea ameninţărilor, îndeosebi a celor nesimetrice şi asimetrice.

Nimeni nu va reuşi, cel puţin în primele decenii ale secolului al XXI-lea, să rezolve de unul singur marile probleme ale lumii, să înlăture cauzele care generează pericole. De aceea, se vor dezvolta, în continuare, parteneriate strategice care vor acoperi întreaga planetă şi întreaga arie de colaborare sau de confruntare.

Capitolul 1. De la confruntări la parteneriate

1.1. Evoluția caracteristicilor mediului global şi mediului regional de securitate

În ultimii ani, mediul global de securitate nu s-a ameliorat în mod substanțial, deşi în 2004 aria europeană şi euro-atlatnică de securitate s-a lărgit prin extinderea NATO şi UE, iar mediile regionale au cunoscut o dinamică haotică şi paradoxală. Deşi faliile strategice au rămas acolo unde se află ele de veacuri – zona caucaziană, zona kurdă, zona israelo-palestiniană (în Orientul Apropiat), zona balcanică, zona mediteraneană şi, de la 1812 încoace, zona nistreană –, regiunile adiacente acestora nu şi-au dat mâna, nu au ajuns încă la strategii comune şi nici măcar la strategii de compromis. Lovirea puternică a Afghanistanului şi a Irakului nu a diminuat semnificativ agresivitatea rețelelor teroriste, dar a însemnat încă un pas în strategia de îndiguire a zonelor generatoare de conflicte şi de terorism. Deşi rebelii irakieni continuă să atace prin surprindere şi să producă victime, lovitura dată fundamentalismului islamic îşi atinge pe zi ce trece ținta. Însă, din păcate, ea nu provoacă *ipso facto* o restrângere a fenomenului extremist, ci, mai degrabă, un lanț de reacții punitive dintre cele mai felurite ale căror efecte sunt greu de prevăzut şi de evaluat.

S-a obținut însă, inclusiv prin summit-ul NATO de la Istanbul din primăvara anului 2004 şi prin cel al țărilor care compun Forumul Economic Asia-Pacific (APEC) de la Santiago, din octombrie 2004, o atitudine comună de condamnare a terorismului şi o anume solidaritate a tuturor țărilor civilizate. În acelaşi timp, s-a formulat cerința ca fenomenul terorist să fie analizat cu foarte mare atenție, pentru a se combate nu numai efectele, ci şi cauzele.

1.2. Mutații strategice

Mutațiile strategice produse în ultimul deceniu nu sunt semnificative, întrucât nu au dus decât în mică măsură la recon-

figurarea mediului de securitate global şi nici a celui regional, în toate componentele sale. Singura mutație strategică importantă produsă cu adevărat este cea care a rezultat în urma victoriei militare a coaliției condusă de SUA împotriva armatei lui Saddam Hussein. Această victorie nu a schimbat însă radical situația din Golf, ci, dimpotrivă, a generat unele disensiuni între SUA şi Germania, Franța şi Belgia, parteneri strategiei importanți ai americanilor, piloni de rezistență ai spațiului euro-atlantic.

Victoria americană din Afghanistan, distrugerea dictaturii de la Bagdad, predarea către Uniunea Europeană a misiunii din Bosnia şi Herțegovina sunt evenimente care au marcat mediul de securitate la început de secol. În acelaşi timp, continuarea atacurilor teroriste la Istanbul, la Madrid şi în spațiul rusesc, pe falia strategică islamică, demonstrează că nu s-a ajuns încă la izvoarele conflictualității, iar strategiile de reacție sau de acțiune preventivă nu sunt chiar cele mai potrivite.

De aceea, se impune mai mult ca oricând dezvoltarea nu numai a parteneriatelor strategice de solidaritate sau a celor constituite pentru obținerea unor avantaje reciproce economice, sociale, politice şi militare, ci şi pentru investigarea mediului ostil, pentru cunoaşterea cauzelor reale ale pericolelor, şi amenințărilor, pentru reducerea vulnerabilităților societății democratice şi protecția ființei umane.

1.3. Cauze şi determinări ale trecerii de la confruntare la parteneriat

Cauzele principale care determină trecerea de la confruntare la parteneriat sau la atenuarea confruntărilor prin dialectica parteneriatelor derivă, în primul rând, din dezvoltarea economică şi tehnologică. Este drept, decalajele uriaşe care se mențin şi se accentuează sunt puternice surse de instabilitate, care duc la regruparea lumii, la schimbarea permanentă a ordinii şi la apariția numeroaselor vulnerabilități şi amenințări disproporționate sau asimetrice, dar, tocmai pentru a le face față, marile entități statale, organismele şi organizațiile internaționale instituie, desfăşoară, susțin şi încurajează relațiile de parteneriat. Cu alte cuvinte, între multiplele şi complexele cauze care determină trecerea de la confruntare la parteneriat sau la predominanța parteneriatelor în spațiul confruntării, îndeosebi în cel

al bătăliei pentru piețe, influență și resurse, s-ar putea situa și următoarele:

a. Economice:

- globalizarea tot mai accentuată a economiei;
- creșterea interdependențelor economice și financiare;
- împuținarea resurselor;
- necesitatea soluționării problemei piețelor și a diseminării rapide a producției;
- existența decalajelor și creșterea conflictualității economice și sociale;
- apariția și proliferarea unor vulnerabilități specifice;
- necesitatea securității și siguranței economice.

b. Politice:

- proliferarea democrațiilor;
- necesitatea respectării drepturilor omului, concomitent cu respectarea valorilor politice și sociale ale altor comunități;
- existența unor politici dictatoriale, subversive sau extremiste și a nevoii de protecție împotriva acțiunilor și efectelor devastatoare ale acestor politici;
- necesitatea colaborării politice, pornind de la valorile democrației, ale drepturilor și libertăților ființei umane.

c. Sociale:

- creșterea gradului de integrare socială, pe baza valorilor politice și standardelor profesionale și morale;
- creșterea anomiei sociale;
- existența și accentuarea inegalităților sociale și imposibilitatea țărilor de a face față singure unor astfel de provocări.

d. Geopolitice și geostrategice:

- reconsiderarea unor vechi interese privind influența, accesul la resurse și crearea unor zone pivot sau unor spații de îndiguire;
- existența unor falii strategice extrem de periculoase (falia islamică, falia caucaziană, falia balcanică, falia kurdă, falia sino-niponă, falia indo-pakistaneză, falia israeliano-palestiniană etc.), care, în pofida progresului tehnologic imens și al dezvoltării rețelelor de comunicare, mențin la cote agresive tensiunile și incompatibilitățile;
- nevoia de stabilizare a zonelor conflictuale și de prevenire a crizelor și conflictelor care ar putea scăpa de sub control.

e. Informaționale:

- globalizarea informației și creșterea vulnerabilităților în cyberspațiu;
- creșterea dinamicii și flexibilității informaționale și necesitatea asocierii în vederea reducerii vulnerabilităților informaționale și prevenirii amenințărilor din cyberspațiu;
- nevoia de prevenire a surprinderii informaționale.

f. Tehnologice:

- existența *high tech* și *IT* și implicarea lor directă în calitatea vieții;
- existența și proliferarea unor amenințări tehnologice;
- posibilitatea accesului la înalta tehnologie a grupărilor teroriste;
- necesitatea controlului tehnologic.

g. Militare:

- proliferarea ADM;
- dezvoltarea unor armate foarte puternice, capabile să producă sau să genereze distrugeri masive;
- dezvoltarea armamentelor și tehnologiilor de mare precizie;
- dezvoltarea tehnologiilor militare neconvenționale;
- creșterea puterii de foc, apariția unor noi concepte, cum ar fi cel al Războiului bazat pe Rețea, al Războiului Informațional, a celui geofizic etc.;
- imposibilitatea rezolvării, de către o singură țară, doar prin mijloace proprii, fie ele și militare, a problemelor cu care se confruntă.

Parteneriatele strategice sunt însă diversificate. Unele urmăresc prevenirea confruntării, colaborarea și cooperarea, altele au drept scop realizarea unor alianțe sau coaliții de forțe care să asigure succesul într-o confruntare iminentă, provocată sau declanșată de forțe ostile democrației, legalității și libertății.

Capitolul 2. Parteneriate europene şi euro-atlantice

2.1. Dimensiunea euroatlantică a unui parteneriat necesar, parteneriatul NATO-UE

Parteneriatul NATO – UE este un tip de parteneriat între două entităţi suprastatale, între două entităţi cu funcţii importante în spaţiul de securitate. În 1997, s-a înfiinţat Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC), care a succedat Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC). El reuneşte statele aliate şi state partenere. Activităţile lui cunt complementare programelor Parteneriatului pentru Pace.

Parteneriatul NATO – UE este foarte complex. Cele mai concrete aspecte ale lui se referă la:

- Declaraţia NATO-UE asupra Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA);
- Aranjamentele *Berlin* +.

Declaraţia NATO-UE asupra PESA a fost semnată la 16 decembrie 2002. Ea a permis, pe de o parte, accesul UE la capacităţile de planificare ale NATO pentru operaţiile proprii şi, pe de altă parte, reafirmarea următoarelor principii pe care se fundamentează acest parteneriat strategic:

- concertarea;
- egalitatea şi respectul autonomiei decizionale a UE şi a NATO;
- respectarea intereselor statelor membre ale UE şi ale NATO;
- respectarea principiilor Chartei Naţiunilor Unite;
- dezvoltarea coerentă, transparentă şi cu sprijin mutual a unor capacităţi militare comune;

După decizia politică de parteneriat luată în decembrie 2002, au urmat, la 17 martie 2003, *aranjamentele Berlin* + prin care s-au pus fundamentele cooperării NATO-UE în domeniul gestionării crizelor. UE a obţinut astfel acces la mijloacele şi capacităţile colective ale NATO pentru operaţii conduse de europeni, în care Alianţa nu este angajată în mod direct. Elementele principale ale acestor aranjamente sunt următoarele:

- acord de securitate NATO-UE (schimb de informaţii clasificate în virtutea regulilor de protecţie reciprocă);
- asigurare a accesului UE la capacităţile de planificare ale NATO pentru planificarea militară a unor operaţii de gestionare a crizelor conduse de UE;
- disponibilitate de capacităţi şi mijloace comune ale NATO (cartiere generale sau unităţi de transmisiuni) pentru operaţii de gestionare a crizelor conduse de UE;
- proceduri pentru punerea la dispoziţie, urmărirea, restituirea sau rechemarea mijloacelor şi capacităţilor NATO;
- mandat al adjunctului Comandamentului Suprem al Forţelor Aliate în Europa (SACEUR) ale NATO care va comanda, în principiu, o operaţie condusă de UE, în virtutea aranjamentelor *Berlin* + (acesta este totdeauna un european), precum şi opţiuni de comandament european ale NATO;
- modalităţi de consultare NATO-UE în contextul unei operaţii de gestionare a crizelor condusă de UE, care face apel la mijloace şi capacităţi ale Alianţei;
- integrarea în sistemul specific NATO de realizare a planurilor de apărare, pe termen lung, a nevoilor şi capacităţilor militare care pot fi achiziţionate pentru operaţii militare conduse de UE, urmărindu-se garantarea disponibilităţii unor forţe bine echipate şi temeinic antrenate în vederea unor operaţii conduse fie de Alianţă, fie de Uniune.

Aranjamentele *Berlin* + au fost deja aplicate în teren, la 31 martie 2003, în cadrul Operaţiei *Concordia*, conduse de UE. Această operaţie a preluat, de fapt, Operaţia *Allied Harmony*, condusă de NATO în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. *Concordia* a luat sfârşit la 15 decembrie 2003, fiind înlocuită prin Operaţia *Proxima*, o misiune de poliţie condusă de UE. Conform aranjamentelor *Berlin* +, adjunctul SACEUR a fost numit comandant al operaţiei pentru această primă misiune militară de menţinere a păcii condusă de UE.

Mai mult, în vederea sprijinului în ceea ce priveşte planificarea strategică, la Marele Cartier General al Puterilor Aliate (SHAPE) al NATO de la Mons, din Belgia, a fost instalat un Stat Major Operaţional (SMO) al UE, iar la AFSOUTH de la Neapole (care constituie comandamentul forţei interarme a NATO pentru operaţiile din Balcani), s-a constituit un „Element de comandament al UE

(EUCE)“. Şef al statului major al EUCE a fost anumit chiar şeful statului major al AFSOUTH, asistat de un director al UE pentru operaţii[3].

2.2. Parteneriatul pentru Pace. Parteneriate euro-atlantice

La Istanbul, la 29 iunie 2004[4], reprezentanţii Parteneriatului pentru Pace şi ai celor 46 de state membre ale Consiliului parteneriatului euro-atlantic (CPEA) şi-au reafirmat voinţa de a urmări realizarea obiectivului fundamental al acestui parteneriat, acela de *a consolida şi de a extinde pacea şi stabilitatea în regiunea euro-atlantică*. Au participat şi reprezentanţi ai zonelor care, în acest moment, beneficiază de sprijinul comunităţii euro-atlantice. S-a discutat problema lărgirii misiunii Forţei Internaţionale de Asistenţă de Securitate (ISAF) din Afghanistan, astfel încât, pentru prima dată după multe secole, în această ţară să se instaleze pacea şi stabilitatea, iar oamenii de aici să beneficieze de avantajele integrării depline în comunitatea internaţională. S-a ajuns la concluzia – foarte importantă pentru viitor – că securitatea fiecărei ţări din spaţiul euro-atlantic depinde şi de securitatea şi stabilitatea Afghanistanului, această ţară aflată totdeauna pe o dureroasă falie strategică.

Tot aici s-a discutat despre toate zonele şi mediile de care depinde securitatea spaţiului european şi a celui euro-atlantic. În legătură cu aceste zone se consideră că o strategie eficientă ar trebui să aibă în vedere:

- observarea, monitorizarea şi gestionarea procesului de stabilizare din Bosnia şi Herţegovina şi din Kosovo;
- observarea şi monitorizarea alegerilor din Serbia şi Muntenegru;
- verificarea îndeplinirii condiţiilor de către ţările din zonă care au solicitat să adere la Parteneriatul pentru Pace;
- combaterea flagelului terorist, punându-se în aplicare Planul de acţiune a Parteneriatului împotriva terorismului, stabilit de Aliaţi şi de Parteneri.

[3] *Parteneriat strategique NATO-UE*.pdf., pp. 3-10.
[4] http://www.otan.nato.intpress@hq.nato.int

Esenţa discuţiilor de aici – de altfel, esenţa întregului dinamici a relaţiilor euro-atlantice – este aceea ca parteneriatul respectiv să se remodeleze şi să se adapteze în permanenţă la realităţi şi cerinţe, astfel încât el *să răspundă nevoilor diferiţilor parteneri*.

În această privinţă, a fost salutată intenţia NATO de a acorda un loc special, în strategia sa, relaţiilor cu statele din Caucaz şi din Asia Centrală. Pentru o astfel de misiune a fost destinat câte un agent de legătură în fiecare regiune. Ca urmare a perspectivelor pe care le deschide o strategie viabilă de parteneriat, mai multe ţări din cele două regiuni-problemă s-au angajat într-un proces de stabilire a unui plan individual pentru accesul la Parteneriat. Spaţiul euro-atlantic devine astfel *generator de parteneriate.* Experienţa Parteneriatului pentru Pace, care a adunat în acelaşi concept de colaborare ţări extrem de diferite, unele dintre ele aflate pe falii strategice milenare, reprezintă o pledoarie pentru strategia de parteneriat. Parteneriatul pentru Pace susţine procesul de transformare a Alianţei. Conţinutul acestuia este dat de noile roluri şi misiuni ale NATO şi susţin conceptul strategic revizuit. În 1997, a intrat în funcţiune Comisia NATO-Ucraina, iar în mai 2002, a luat fiinţă Consiliul NATO-Rusia.

Parteneriatul strategic UE – Orientul Mijlociu

În urma reuniunii de la 26 martie 2004 de la Bruxelles, Consiliul European a aprobat ceea se numeşte „Parteneriatul strategic dintre Uniunea Europeană, regiunea mediteraneană şi Orientul Mijlociu“, prin care se vizează cooperarea între cele două părţi, în spiritul parteneriatului, pentru favorizarea păcii, prosperităţii şi progresului în regiune şi care se fundamentează pe instrumentele procesului de la Barcelona[5].

De aici rezultă strategia globală a Uniunii Europene referitor la această regiune. Această strategie va pune bazele acţiunii ulterioare a UE şi, în consecinţă, ale contribuţiei complementare (dar autonome) a Uniunii Europene la iniţiativa denumită „Marele Orient Mijlociu“, lansată de Statele Unite în cadrul G8. Această strategie are o serie de puncte de convergenţă, printre care:

[5] http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/regionalkonzepte/ nahost/eu_partnerschaft_html

- parteneriatul va trebui să fie piatra unghiulară a strategiei;

- parteneriatul strategic se va axa, în principal, pe ţările din Africa de Nord şi din Orientul Mijlociu;

- strategia va trebui să ţină seama de particularităţile şi nevoile fiecărei ţări din regiune, fără ca obiectivul să fie acela de a aplica o metodă unică;

- pentru a se răspunde preocupărilor ţărilor din regiune, această strategie va lua în consideraţie conflictul din Orientul Apropiat şi chestiunea Irakului;

- strategia se va baza şi pe structurile zonale existente (spre exemplu, parteneriatul euro-mediteranean şi conlucrarea cu Consiliul de Cooperare din Golf);

- o viziune largă privind conceptul de securitate care să răspundă preocupărilor interne ale regiunii (spre exemplu, şomajul şi subdezvoltarea economică);

- strategia va încuraja progresul pe calea democraţiei şi respectului drepturilor omului;

- trebuie să se realizeze un angajament pe termen lung, care să fie coerent şi pus în aplicare cu fermitate şi pragmatism.

Există 11 obiective şi principii-cheie ale UE în ceea ce priveşte strategia pentru regiunea Mediteranei şi Orientului Mijlociu:

1. Obiectivul principal este promovarea unei zone comune de pace, prosperitate şi progres, menţinerea unor relaţii strânse, fondate pe cooperare şi care să răspundă, în măsura posibilului, cererilor ce vin din regiune.
2. Strategia de parteneriat se va realiza cu prioritate între UE şi ţările din Africa de Nord şi din Orientul Mijlociu.
3. Rezolvarea completă a conflictului arabo-israelian va constitui o prioritate strategică. Realizarea unui progres în cadrul procesului de pace din Orientul Mijlociu nu trebuie să fie o condiţie prealabilă pentru realizarea de reforme în regiune şi invers. Toate cele două dimensiuni ale acestui proces trebuie să fie urmărite în parteneriat cu aceeaşi determinare.
4. Parteneriatul va însemna un angajament durabil şi pe termen lung.
5. Parteneriatul presupune consolidarea dialogului politic al UE cu regiunea.

6. UE va folosi dialogul din cadrul parteneriatului pentru a-şi exprima poziţia sa în ceea ce priveşte respectarea drepturilor omului şi statul de drept.
7. Promovarea acţiunii de cooperare în materie de combatere a terorismului, arme de distrugere în masă şi non-proliferare.
8. UE va conlucra cu partenerii din regiune pentru sprijinirea reformelor în domeniile economic, politic şi social, printr-un angajament, alături de intervenţiile publice şi civile şi ţinându-se seama de cadrul definit prin raporturile pertinente ale PNUD asupra dezvoltării umane în termeni de educaţie, libertăţi fundamentale şi consolidare a drepturilor femeilor.
9. Consolidarea dialogului cu regiunea în materie de securitate, inclusiv în ceea ce priveşte iniţiativele partenerilor mediteraneeni în cadrul PESA, pe de o parte, şi, pe de altă parte, în ceea ce priveşte relaţia NATO – UE.
10. Modernizarea cadrului regulamentar şi liberalizarea importurilor şi exporturilor care să permită UE să acţioneze în favoarea adeziunii la OMC a ţărilor din regiune, ceea ce va favoriza ameliorarea mediului întreprinderilor.
11. UE va coopera strâns cu Statele Unite, ONU şi cu alţi factori exteriori în realizarea acestor obiective.

Aceste obiective sunt ale UE, dar nu privesc numai Uniunea Europeană. Se preconizează ca ele să fie realizate prin parteneriat euro-atlantic, prin cooperare cu Rusia şi cu alţi actori interesaţi de regiune şi din regiune. Intervenţia Statelor Unite şi a membrilor coaliţiei în Irak şi opoziţia unor ţări din UE (Germania, Franţa, Belgia) la o astfel de soluţie au creat unele probleme în ceea ce priveşte parteneriatul euro-atlantic pentru Orientul Mijlociu, dar nu au pus la îndoială eficienţa şi necesitatea acestuia. Există, de asemenea, neconcordanţe şi lipsă de unitate euro-atlantică în ceea ce priveşte rezolvarea conflictului arabo-israelian, considerată esenţială pentru stabilizarea Orientului Apropiat. Deşi unele dintre aceste divergenţe sunt pe cale să se rezolve, punerea în aplicare a celor 11 obiective ale UE de parteneriat strategic cu regiunea Mediteranei şi cu Orientul Mijlociu nu este uşoară. Există însă o voinţă politică europeană pentru punerea în operă a unui parteneriat strategic cu Orientul Mijlociu.

Una dintre cheile rezolvării situației din Orientul Mijlociu o constituie rezolvarea celei din Orientul Apropiat, adică a conflictului arabo-israelian. Aici lucrurile nu avansează foarte mult, între UE şi SUA existând unele neconcordanțe în ceea ce priveşte rezolvarea efectivă a ostilităților. Dar UE acordă o atenție cu totul specială rezolvării acestui conflict din proximitatea frontierelor sale. În acest sens, Consiliul a şi numit un reprezentant al UE pentru procesul de pace din Orientul Mijlociu. În acelaşi timp, UE îşi reafirmă angajamentul său pentru reconstrucția economică a regiunii. Însă, lipsa unei perspective clare în ceea ce priveşte asigurarea păcii, şansele de reuşită a reformelor pe care le doreşte UE în această regiune sunt minime.

Parteneriatul euro-mediteranean (Euro-med)

În 1995, a fost creat un *parteneriat euro-mediteranean* – Euro-med – care lega Europa de vecinii săi imediați (Maroc, Algeria, Tunisia, Iordania, Egipt, Israel, Turcia, Siria, Liban şi Autoritatea Palestiniană)[6]. Unul dintre obiectivele acestui parteneriat este să favorizeze dialogul politic şi dialogul în materie de securitate, relațiile economice, crearea unei zone de liber schimb, relațiile sociale şi umane. Dialogul politic şi cel pe linie de securitatea în cadrul acestui parteneriat vizează problema armelor de distrugere în masă, terorismul şi drepturile omului.

Uniunea Europeană a elaborat o strategie în ceea ce priveşte desfăşurarea întâlnirilor. Este singurul mod în care Israelul, Siria, Autoritatea Palestiniană şi Libia (ca observator) se pot afla la aceeaşi masă.

Esența parteneriatului euro-mediteranean constă însă în ajutorul economic şi financiar acordat de UE acestor țări în vederea modernizării lor. S-au semnat acorduri de asociere cu toți partenerii mediteraneeni (mai puțin unul). Când toate aceste acorduri vor intra în vigoare, se va realiza şi acel cadrul de liber schimb nord-sud.

În concluzie, parteneriatul euro-mediteranean, ca şi cel UE – Orientul Mijlociu, se bazează pe o largă participare la rezolvarea

[6] http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/regionalkonzepte/nahost/eu_partnerschaft_html

problemelor regiunii, între care cea mai substanțială acțiune se întrevede din partea parteneriatului euro-atlantic.Există însă şi un parteneriat între NATO şi zona Mediteranei. Joi, 25 noiembrie 2004, la Alger, secretarul general al NATO, Jaap Hoop Scheffer, a declarat că parteneriatul NATO – zona mediteraneană se bazează pe trei principii fundamentale:

- coresponsabilitatea;
- complementaritatea;
- respectarea specificității fiecărei țări.

NATO nu va interveni în crizele africane şi nord-africane decât atunci şi numai atunci când respectivele țări solicită în mod expres acest lucru.

2.3. Parteneriatul strategic româno-american

Există un concept – RAME[7] – prin care se materializează unele aspecte concrete ale parteneriatului strategic româno-american. El ține cont de interesele ambelor țări şi constituie o formă concretă de parteneriat strategic. Spre exemplu, în cadrul acestui parteneriat, Camera de Comerț şi Industrie a României şi a Municipiului Bucureşti (CCIRB) a convenit un acord cu Centrul de Producție Chicago (CMC) pentru derularea în țara noastră a unui Program propriu de consultanță şi asistență pentru dezvoltarea, pe baze competitive, a IMM-urilor româneşti, prin realizarea unor legături de durată cu rețeaua de deservire a IMM-urilor americane.

Centru de Producție de la Chicago (CMC), membru al Programului Parteneriatului de Dezvoltare a Producției, este finanțat de guvernul american. El acordă servicii şi asistență IMM-urilor din sectorul de producție. Centrul ajută întreprinderile să depăşească anumite bariere şi să devină competitive, facilitându-le accesul la tehnologie. Acest Centru dispune de o rețea internațională denumită Manufacturing Partnership International – MPI, care a preluat conducerea operațiunilor internaționale americane ale CMC. Centrul de la Chicago, prin rețeaua sa internațională de parteneriat în producție, şi CCIRB au convenit să înființeze, la Bucureşti, un Birou RAME, ca o activitate comună a instituțiilor publice şi organizațiilor

[7] Romanian – American Manufacturing Extension.

cu preocupări în sprijinirea IMM-urilor din România. Proiectul RAME, semnat in iulie 1998, va fi promovat şi în Europa de Est, ca furnizor de servicii pentru internaţionalizarea IMM-urilor. Biroul RAME urmăreşte promovarea activă şi accesul mai uşor, cu investiţii minime, a firmelor româneşti pe piaţa SUA şi pe alte pieţe potenţiale din UE, Rusia, Asia etc., în procesul de globalizare şi internaţionalizare a producţiei şi afacerilor.

Avantajele proiectului RAME, ca expresie concretă a parteneriatului strategic româno-american, sunt numeroase: Între ele se situează şi următoarele:

- pachetele de programe au fost verificate pe piaţa americană şi pe alte pieţe şi s-au dovedit a fi eficiente;
- se realizează un transfer de tehnologie sau know-haw;
- furnizează servicii de calitate, consultanţă şi studii de fezabilitate sau de cercetare prin specialiştii din Centre de Cercetare, Universităţi şi firme de consultanţă;
- oferă posibilitatea participării la târguri şi expoziţii în spaţii ale CMC în SUA;
- sprijină IMM-urile româneşti pentru a fi competitive pe pieţele externe, prin alinierea la standardele americane şi europene;
- facilitează obţinerea de rezultate imediate şi propagarea de efecte economice la nivel naţional;
- sprijină obţinerea de investiţii străine în România;
- sprijină fuziunea cu firme americane şi extinderea pe alte pieţe.

În cadrul aceluiaşi parteneriat strategic, Statele Unite acordă asistenţă României în modernizarea forţelor armate, în integrarea în NATO, iar România participă, alături de SUA şi de partenerii din NATO, la operaţiile militare din zonele conflictuale. Există şi alte aspecte – unele controversate[8] – ale parteneriatului strategic româno-american, dar un astfel de parteneriat este nu numai avantajos, ci şi foarte necesar pentru România.

[8] Acordul încheiat cu partea americană prin care România se obligă să nu predea TPI militarii americani aflaţi pe teritoriul nostru.

Capitolul 3. Parteneriate eurasiatice

3.1. Un nou *heartland*. Un nou *rimland*

Parteneriatul strategic Rusia – Uniunea Europeană

Problema parteneriatului strategic dintre Rusia şi Uniunea Europeană este esenţială pentru reconfigurarea mediului european şi eurasiatic de securitate. Pentru realizarea şi activarea acestui parteneriat s-au întreprins multe acţiuni. În continuarea lor, în octombrie 2004, ministrul rus al afacerilor externe, Serghei Lavrov, a negociat, la Haye, cu înalţi responsabili europeni, un „parteneriat strategic“ care urma să fie pus în aplicare în urma unui acord special după summit-ul UE – Rusia din 11 noiembrie.

Moscova refuzase să semneze un acord de „nouă vecinătate europeană“ pe care UE doreşte să-l realizeze cu toţi vecinii săi, după extinderea cu 10 state de la 1 mai 2004, pe motiv că Federaţia Rusă este o mare putere mondială şi nu poate fi tratată, în relaţia europeană, precum Ucraina sau Republica Moldova. Dar statul ei de putere mondială nu poate fi exercitat, în mod credibil, decât împreună cu Uniunea Europeană sau cu sprijinul acesteia. Rusia are 2.200 km de frontieră cu UE, iar acest lucru nu poate fi tratat oricum. Există, în toată Rusia, de la Marea Neagră la Vladivostok, încă de pe vremea lui Dostoievski şi a lui Lev Gumilev, o „dorinţă europeană“ semnificativă. Această „dorinţă europeană“ se manifestă şi astăzi, tot aşa, de la Marea Neagră la Vladivostok, cu condiţia ca respectivul oraş să nu fi devenit, între timp, sino-japonez[9]. La summit-ul istoric de la Sankt Petersburg, din 31 mai 2003, în cadrul cooperării Rusia-UE, au fost create patru spaţii comune de cooperare în domeniile:

- economic,
- securitate şi stabilitate interioară;
- securitate şi stabilitate exterioară;

[9] Dimitri de Kociko, *Europe-Russie: Voisinage ou intégration apres l'élargissement de l'UE?*, www.Russomania.

- cercetare şi educaţie.

Cu Rusia, s-a subliniat atunci, UE ar trebui să realizeze un *parteneriat strategic* îndeosebi în patru domenii:

1. schimburi şi investiţii europene în transporturile ruseşti, în telecomunicaţii şi în proiectele energetice;
2. cooperare în aplicarea legilor, în ceea ce priveşte drepturile omului şi în probleme de non-proliferare a armelor de distrugere în masă;
3. rezolvarea problemelor contencioase de frontieră cu Estonia şi Letonia;
4. negocierile în favoarea acordării vizelor turistice gratuite pentru cetăţenii ruşi care doresc să călătorească în Europa.

La 11 noiembrie 2004, la summit-ul de la Haye, nu a fost încă semnat acordul de parteneriat. Rusia şi UE nu au căzut de acord asupra tuturor problemelor care se cer soluţionate, dar negocierile, deşi înaintează greu, au rămas deschise şi necesare. Semnarea acestui acord de parteneriat strategic pe cele patru domenii deja convenite a fost amânată pentru luna decembrie.

Rusia este interesată într-un astfel de parteneriat, întrucât relaţia europeană este fundamentală pentru configurarea viitorului mediu strategic de securitate eurasiatic şi de rolul Federaţiei Ruse şi UE în raport cu polul sino-coreeano-nipon. De asemenea, şi Uniunea Europeană este interesată de dezvoltarea unui astfel de parteneriat, atât pentru relaţia specială cu Rusia, cât şi pentru accesul terestru rapid, prin spaţiul Rusiei, în China, în Asia Centrală şi în Asia de Sud-Est. Dar Uniunea Europeană vizează, prin acest parteneriat, şi consolidarea poziţiei sale în raport cu partenerul strategic de peste ocean, Statele Unite ale Americii.

Cu timpul, acest parteneriat poate duce la realizarea unei puternice *entităţi eurasiatice* care, într-un fel, ar însemna edificarea *heartland*-ului de care vorbea Harold F. Mackinder. Cu investiţiile europene şi resursele energetice asiatice (caspice, siberiene şi cele din Orientul Îndepărtat) şi prin construirea unui mediu de securitate stabil (dezamorsarea sau controlarea şi gestionarea vechiului *foaier perturbator*[10] şi rezolvarea problemelor Caucazului[11]), acest spaţiu ar

[10] *Foaierul perturbator* se întinde între nordul Mării Caspice şi Manciuria şi s-a caracterizat, din antichitate, prin migraţia popoarelor războinice şi crearea marilor

putea deveni, în timp, cel mai puternic pol de putere mondială. Până atunci, se cer însă rezolvate o mulţime de probleme grave ale frontierelor interioare ale spaţiului asiatic şi chiar eurasiatic. Parteneriatul strategic UE – Rusia ar putea constitui un prim pas în rezolvarea acestor mari probleme.

În general, constituirea unei entităţi eurasiatice ar trebui să treacă printr-o serie de etape în care cele mai importante ar putea fi următoarele:

- definitivarea şi punerea în operă a unor parteneriate strategice importante – China-Rusia, India-Rusia, UE-Rusia, Statele Unite-Rusia, UE-China, eventual, Japonia-Rusia, Japonia-China, Statele Unite-China etc. –, dar şi a altora, care ar asigura o anumită ordine în rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă acest spaţiu;
- rezolvarea problemelor de frontieră;
- consolidarea entităţilor statale şi a relaţiilor dintre ele;
- rezolvarea situaţiilor conflictuale, îndeosebi în zonele de falii şi în cele de graniţă;
- rezolvarea sau ameliorarea problemelor generate de decalajele economice, tehnologice şi informaţionale;
- rezolvarea, sau, măcar, gestionarea presiunilor demografice (migraţii masive) exercitate asupra Orientului Îndepărtat rusesc şi Siberiei Centrale de populaţiile chineză şi islamică;
- realizarea şi amplificarea dialogurilor culturale.

Uniunea Europeană este şi trebuie să fie un partener şi un actor important în această construcţie eurasiatică, iar Rusia, un pivot puternic şi stabil. Rolul Rusiei de *pivot geostrategic eurasiatic (heartland)* este dat, atât de imensele resurse energetice şi de materii prime de care dispune, cât şi de parteneriatele strategice realizate în zonă. Parteneriatul strategic cu Statele Unite ale Americii conferă

conflicte între populaţiile sedentare şi cele migratoare. În cele din urmă, populaţiile migratoare războinice au fost asimilate, dar foaierul perturbator nu a fost niciodată dezamorsat. Şi astăzi, din acest spaţiu, se continuă atât migraţiile de populaţii, cât şi traficul de materii prime pentru fabricarea drogurilor care se vând pe piaţa occidentală.

[11] Desigur, această viziune este simplificată. Asia se confruntă cu numeroase probleme, atât în ceea ce priveşte dezvoltarea economică inegală şi diversitatea de civilizaţii, cât şi recrudescenţa unor doctrine fundamentaliste, a crimei organizate, traficului de droguri şi migraţiei.

Rusiei rolul de pivot mondial, de unde rezultă că mediul de securitate planetar depinde în mare măsură şi de restructurarea şi stabilitatea acestui spaţiu. Mai mult, Rusia îşi propune ca, în decurs de zece ani, să fie în măsură să îşi depună candidatura la Uniunea Europeană. Acest eveniment ar fi cel mai important pas în realizarea unităţii eurasiatice.

Parteneriatul strategic China – Rusia

Relaţiile de parteneriat strategic dintre China şi Rusia au o importanţă foarte mare nu numai pentru mediul de securitate din Extremul Orient, de pe continentul asiatic şi din zona Asia-Pacific, ci şi pentru mediul de securitate din întreaga lume. Rusia şi China au o frontieră comună de 7.000 de kilometri, iar problemele de frontieră, atât în zona Amurului, cât şi în restul acestui spaţiu imens nu sunt puţine. De-a lungul anilor, Rusia şi China şi-au disputat cele peste 2.400 de insule de pe Amur, iar prin anii '980, au avut loc chiar ciocniri violente ale forţelor aflate de o parte şi de alta a frontierei.

China şi Rusia reprezintă două civilizaţii diferite, chiar concurenţiale în ceea ce priveşte supremaţia în spaţiul asiatic. China se află, deopotrivă, pe *heartland*-ul asiatic şi pe *rimland*, pe lanţul muntos Himalaya şi la sud de fostul foaier perturbator, iar această postură îi creează unele avantaje, dar şi numeroase provocări. Ea se situează, practic, între Asia de Sud-Est, cu marile probleme de aici, care ţin de criminalitate, terorism, conflicte etnice şi trafic de droguri, subcontinentul indian, cu marea cultură şi marea civilizaţie hindusă, şi Asia Centrală, care, în pofida prezenţei americane (şi ca efect al parteneriatului ruso-american), încă nu-şi găseşte ritmul şi echilibrul, dar nu ca liant între aceste zone tradiţional conflictuale, ci ca un mare spaţiu ce separă şi ca un pivot ce nu adună, ci respinge.

Problema cu valoare strategică pentru China nu este neapărat relaţia cu vecinii săi, ci realizarea unităţii acestui spaţiu imens din interiorul frontierelor sale, cu zone suprapopulate, minorităţi, tradiţii de mii de ani, care nu mai poate fi unificat, apărat şi stăpânit printr-un nou zid, ci, în primul rând, printr-o strategie economică pe termen lung pe măsură. China are numeroase resurse, dar şi mari nevoi de resurse, îndeosebi energetice. Ea are mari proiecte şi participă activ la realizarea marilor proiecte de valorificare a resurselor energetice din

Asia Centrală şi din imensul spaţiu rusesc. Ea face parte, împreună cu Coreea de Sud, cu Japonia şi cu Rusia, din Forumul Asia de Nord Est care are ca obiectiv exploatarea şi transportul petrolului siberian şi din Extremul Orient şi realizarea unei puternice rezerve strategice energetice;

Parteneriatul sino-rus nu este antiamerican, nici antieuropean; el nu vizează neapărat crearea unui pol de putere ruso-chinez (deşi nu trebuie exclusă o astfel de eventualitate), ci valorificarea resurselor existente aici şi consolidarea celor doi poli de putere – Rusia şi China. La o analiză atentă se poate avansa ipoteza că întărirea economică a Chinei, a Rusiei şi a Indiei în acest imens spaţiu reprezintă, pe de o parte, un proces modern al frontierelor (în sensul consolidării, prin mijloace economice şi politice, a unităţii spaţio-civilizaţionale) şi, pe de altă parte, crearea unor puternici pivoţi pe care să se sprijine o eventuală strategie a unei puternice entităţii asiatice şi, în perspectivă, eurasiatice.

Aşadar, parteneriatul sino-rus este, în acelaşi timp, unul pragmatic, pe principiul *do ut des*, şi unul de perspectivă, în sensul că, prin acest sistem de relaţii, Rusia şi China doresc ca, în etapa multipolarităţii, să pătrundă ca doi poli de putere extrem de puternici, în măsură să reziste (individual sau prin cooperare) confruntărilor de atunci.

Aşadar, parteneriatul strategic ruso-chinez vizează:

- consolidarea economiilor fiecărei ţări, astfel încât fiecare să devină o puternică entitate în spaţiul asiatic şi în Asia-Pacific;
- colaborarea la exploatarea petrolului din zona siberiană şi din cea a Asiei Centrale şi realizarea unor puternice rezerve care să facă faţă oscilaţiilor pieţei şi marilor probleme energetice ale viitorului;
- realizarea unui mediu de securitate în regiune, asigurarea stabilităţii, atât în zonele de contact, cât şi în spaţiile de interes;
- combaterea terorismului şi a crimei transfrontaliere;
- gestionarea crizelor şi situaţiilor conflictuale din regiune;
- reducerea efectelor de falie prezente în acest spaţiu imens şi controlul foaierului perturbator, independent, prin cooperare bilaterală sau multilaterală, inclusiv cu participare americană.

Primul ministru chinez, cu ocazia vizitei preşedintelui Vladimir Putin de la jumătatea lunii octombrie 2004 în China, a avansat cinci propuneri pentru consolidarea relaţiilor sino-ruse:

1. punerea în aplicare a programului de acţiune prevăzut în Tratatul sino-rus de bună vecinătate, prietenie şi cooperare, semnat la 16 iunie 2001, pentru promovarea constantă a relaţiilor dintre cele două ţări;

2. accelerarea deschiderii pieţei, dezvoltarea comerţului, ameliorarea structurilor de comerţ, standardizarea ordinii comerţului şi tratarea, într-o manieră apropriată, a problemelor care privesc cele două părţi perfecţionând mecanismele de alertă şi de consultare;

3. creşterea investiţiilor mutuale şi consolidarea cooperării în acest domeniu (partea chineză a declarat că este în măsură că sporească investiţiile sale în Rusia în domeniul infrastructurilor, exploatării petrolului şi gazelor naturale şi în materia de înaltă tehnologie);

4. alcătuirea cât mai repede posibil a unui plan pe termen lung pentru cooperare bilaterală în domeniul energiei, cu scopul de a realiza un nou pas în domeniul colaborării energetice;

5. încurajarea cooperării în regiunile frontaliere, benefică pentru ambele părţi.

Putin a remarcat progresele acestui parteneriat strategic, care este opera lui, şi s-a asigurat de sprijinul Chnei (ca şi de cel al Uniuni Europene şi Statelor Unite) pentru intrarea Rusiei în Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC). În 2020, investiţiile chinezeşti în Rusia vor atinge 12 miliarde de dolari.

În ceea ce priveşte dezvoltarea parteneriatului strategic sino-rus, preşedintele chinez a propus patru principii:

1. Respect mutual, tratament egal, susţinere reciprocă şi consolidare a încrederii politice (cele două ţări trebuie să-şi respecte, una alteia, poziţia, politica internă şi cea externă privind suveranitatea de stat şi integritatea teritorială);

2. Complementaritate, avantaj reciproc şi dezvoltare comună pe termen lung (cooperare bilaterală, stimulare a dezvoltării continue a schimburilor comerciale, cooperare în ceea ce priveşte investiţiile, lărgire a cooperării în domeniul investiţiilor, proiecte energetice şi de înaltă tehnologie, cooperare regională locală);

3. Crearea în comun a unui mediu propice cooperării pe bază de coordonare, colaborare şi încredere reciprocă (comunicare şi coordonare bilaterală în probleme internaţionale şi regionale, susţinere a multilateralismului şi rolului ONU în soluţionarea problemelor internaţionale, promovarea unei noi ordini politice şi economice juste şi raţionale);

4. Învăţare împreună şi extindere a schimburilor de opinii în vederea creării unei baze sociale solide pentru a se putea transmite prietenia din generaţie în generaţie (schimburi culturale şi sociale, aprofundare a prieteniei tradiţionale).

Parteneriatul strategic India – SUA

În vederea consolidării poziţiei lor pe *rimland*, îndigurii şi controlului foaierului perturbator şi creării unor condiţii favorabile stabilităţii şi securităţii acestui spaţiu imens, SUA doresc un parteneriat strategic cu India. Desigur, şi India este profund interesată într-un astfel de parteneriat. Pe 21 septembrie, s-a consemnat încheierea primei faze a dialogului privind parteneriatul strategic dintre India şi Statele Unite, iar în luna octombrie 2004, la New Delhi, au avut loc discuţii asupra celei de a doua faze a viitoarelor etape în parteneriatul strategic dintre cele două ţări (NSSP). Aceste etape vizează:

- comerţul cu sisteme de înaltă tehnologie;
- programele nucleare civile şi militare;
- programele spaţiale;
- consolidarea cooperării în domeniul apărării.

Deja Statele Unite au redus restricţiile în ceea ce priveşte furniturile de echipamente *high tech* şi tehnologiile pentru programele civile nucleare şi spaţiale, ceea ce reprezintă un pas foarte important în dezvoltare acestui parteneriat. De asemenea, Organizaţia Cercetărilor Spaţiale din India a fost scoasă de pe lista interdicţiilor, fiind astfel înlăturat unul dintre obstacolele importante din relaţiile strategice indo-americane[12].

Prin acest parteneriat, India vizează:

- accesul la *high tech*;

[12] http://fr1.chinabroadcast.cn/1/2004/10/10/104@43460.htm

- accesul la IT şi dezvoltarea unui sistem de comunicaţii performant;

- accesul la resursele energetice, îndeosebi la cele din Asia Centrală;

- creşterea rolului Indiei pe *rimland*.

Printr-un parteneriat strategic cu Statele Unite şi, în acelaşi timp, dezvoltând parteneriatul deja existent cu Rusia, India ar putea deveni o ţară-pivot pe *rimland*, care să participe activ la construcţia unui mediu stabil de securitate în Asia de Sud. La urma urmei, India este cea mai importantă ţară din Asia de Sud, iar stabilitatea ei este esenţială, atât pentru securitatea zonei, cât şi pentru echilibrarea situaţiei strategice din Asia, din zona Pacificului şi din cea a Oceanului Indian.

Un posibil parteneriat strategic India – UE

Comisia Europeană a propus, la 16 iunie 2004, iar Consiliul din 11 octombrie a aprobat realizarea unor relaţii între India şi UE la nivel de parteneriat strategic. India a primit cu căldură o asemenea propunere. Acest parteneriat strategic vizează, deocamdată, consolidarea schimburilor politice, comerciale şi culturale. UE acordă acestui parteneriat acelaşi nivel de importanţă cu cel al parteneriatelor cu Statele Unite, Canada, China şi Rusia[13]. El se înscrie în strategia marilor puteri ale lumii de stabilizare a tuturor zonelor posibil conflictuale, de realizare a unor reţele de parteneriate strategice în primul rând între polii de putere economică, culturală şi militară ai lumii şi de asigurare a non-conflictualităţii competiţiei pentru resurse.

Parteneriat strategic China – Asia de Sud-Est

Un parteneriat strategic între China şi Asia de Sud-Est este în curs de realizare. În noiembrie 2002, Indonezia şi China au hotărât să realizeze un parteneriat strategic între ele, în toate domeniile, inclusiv în cel al apărării şi securităţii. Obiectivele concrete ale acestui parteneriat urmau să fie discutate ulterior, adică spre sfârşitul lunii

[13] http://www.fenetreeurope.com/actu/2004/11/a_3506.htm

noiembrie. Oricum, ele nu pot fi diferite de cele ale parteneriatelor strategice realizate între diferite ţări şi centre de putere din zonă[14].

Parteneriatul strategic China – Mexic

China şi Mexicul sunt membre ale Forumului de Cooperare Economică Asia-Pacific (APEC). Relaţiile dintre cele două ţări vizează îndeosebi domeniul economic, dar nu numai.

Relaţiile dintre China şi Mexic, deşi par conjuncturale, fără orizonturi prea mari, pot avea, totuşi, câteva dimensiuni şi implicaţii extrem de importante cum ar fi:

- prezenţa chineză în America Latină, în imediata vecinătate a marilor comunităţi chineze din Statele Unite;

- realizarea unui cap de pod economic şi cultural pe acest continent, în zona lui latină;

- creşterea rândurilor celor care sprijină China în rezolvarea problemei Taiwanului;

- o mică „îndiguire“ a Statelor Unite ale Americii, probabil, în vederea stimulării americanilor să facă un pas în proiectarea unui eventual parteneriat strategic sino-american, foarte necesar atât pentru APEC, cât şi pentru continentul asiatic.

3.2. Confruntare şi cooperare în bătălia pentru resurse

Parteneriatul Rusia – SUA

Parteneriatul Rusia – SUA, în măsura în care devine substanţial, este deosebit de important, având efecte globale benefice. Practic, acest parteneriat înseamnă sfârşitul Războiului Rece şi metamorfoza strategiilor de confruntare, în sensul înlocuirii lor, în mare măsură (dar nu în totalitate), prin strategii de colaborare. Pentru dezvoltarea parteneriatului Rusia – SUA, un rol important l-a avut însă întâlnirea de la Washington dintre Bush şi Putin, din septembrie 2003. Conform unui document pe care Putin l-ar fi prezentat omologului său american, unul dintre obiectivele parteneriatului strategic Rusia – SUA ar trebui să-l constituie „prevenirea apariţiei

[14] http://www.vnagency.com.vn/NewsP.

unor state cu acces la arme atomice, chimice sau biologice care ar putea prejudicia interesele naţionale ale Rusiei, ale Americii şi ale aliaţilor lor.“[15].

Obiectivele parteneriatului strategic ruso-american sunt însă mult mai complexe şi mai numeroase. În primul rând, este vorba de colaborarea în domeniul resurselor energetice, dar, după dorinţa Rusiei, şi în cel al tehnologiilor de vârf. Rusia dispune de uriaşe cantităţi de petrol şi gaze naturale, iar Statele Unite doresc şi alte surse de aprovizionare în afară de cele situate în zona ţărilor OPEC. Rusia produce în jur de 8,5 milioane de barili zilnic, iar în 2011, cu ajutor tehnologic şi financiar, ar putea extrage 10 milioane de barili zilnic. Costul transportului petrolului este însă o problemă. Costul transportului petrolului[16] din Golful Persic este 2-5 $ pe tonă, pentru petrolul din Marea Nordului, de 10 $, pentru petrolul din Marea Caspică, de 17 $, iar pentru petrolul siberian, ajunge la 35-45 $. Cel din Siberia este foarte scump, dar, cum omenirea se află aproape de vârful de sarcină în ceea ce priveşte exploatarea resurselor energetice, iar altele noi – convenţionale sau neconvenţionale – n-au fost încă descoperite, rezultă că preţul trebuie acceptat. Oricum el va creşte. Deja barilul a depăşit, în octombrie 2004, cota critică de 50 de dolari, ajungând, la New York, chiar la 55 de dolari barilul, ceea ce reprezintă un record.

Recentul proiect Murmansk aduce în prim-plan expresia cea mai concretă a sensului parteneriatului strategic Rusia – Statele Unite: *domeniul energetic*. El a fost iniţiat la 1 iunie 2003, la Sankt Petersburg, în timpul întâlnirii dintre George W. Bush şi Vladimir Putin. Proiectul valorează în jur de 4 miliarde dolari şi constă în construirea unei conducte care să transporte petrolul din vestul Siberiei spre Murmansk şi, de aici, cu ajutorul petrolierelor, în SUA. Conducta va fi gata în 2007. Dependenţa SUA de petrolul Orientului Mijlociu se va reduce astfel semnificativ, întrucât se pare că peste 14% din petrolul necesar SUA va fi adus, începând cu 2010, din Rusia[17]. Ar fi posibil ca, dublându-şi capacitatea de transport, Rusia

[15] http://www.racovitan.com/luneta/comment/reply/591/5315
[16] Locotenent-colonel (r) Lester W. Grau, *Hidrocarburile şi o nouă regiune strategică: Marea Caspică şi Asia Centrală,* în „Military Review“, mai-iunie 2001.
[17] Cotidianul „Ziua“, 5 noiembrie 2003, p.15.

să colecteze din exterior, anual, 35 de miliarde de dolari. Rusia are toate şansele să realizeze acest lucru, întrucât există o mare concurenţă între China, Japonia şi SUA în această privinţă. Forumul Asia de Nord-Est (Japonia, China, Coreea de Sud şi Rusia) vizează crearea unui *forum strategic de rezerve petroliere*. Este un obiectiv realizabil. Probabil, cele patru ţări concurente – China, Japonia, SUA şi Coreea de Sud – vor colabora strâns cu Rusia, în cadrul unui parteneriat strategic extins, pentru realizarea unor infrastructuri care să permită extragerea şi transportul petrolului siberian spre Oceanul Pacific şi spre China. Este drept, Rusia nu are capacitatea de a asigura cu petrol nevoile tuturor celor patru ţări şi, cel puţin într-o primă etapă, va trebui să aleagă între SUA, China şi Japonia. Dar Rusia nu doreşte şi nu acceptă să fie doar o furnizoare de materii prime. Ea îşi va folosi toată capacitatea ei politică, diplomatică şi chiar militară (în sensul forţei-suport a demersurilor şi presiunilor politice şi diplomatice pe care le face) pentru a-şi dezvolta economia. În acest sens, încă din anul 2003, s-a propus realizarea unei *Bănci pentru Asia de Nord-Est*.

O cooperare în cadrul Forumului pentru Asia de Nord-Est ar putea să însemne pentru Rusia:

- asigurarea condiţiilor financiare pentru exploatarea resurselor de petrol şi gaze naturale din Extremul Orient rus şi din Siberia şi crearea, în regiunea Nord-Asiatică, a unei reţele de transporturi şi de energie care ar constitui baza integrării Rusiei într-o astfel de comunitate;

- realizarea, pe baza noilor infrastructuri, a condiţiilor pentru consolidarea poziţiei Rusiei de pivot în relaţia strategică dintre Uniunea Europeană şi Asia Orientală şi Sud-Estică;

- atragerea forţei de muncă în această regiune puţin populată (deja are loc un proces de migrare a populaţiei islamice din zone conflictuale spre Siberia şi a celei chineze spre estul Federaţiei Ruse), proces care poate crea însă şi unele probleme etnice, religioase sau identitare în viitor;

- folosirea potenţialului ştiinţific rusesc (chiar dacă este în scădere, acesta are totuşi suficientă forţă şi prestigiu pentru a crea, pe termen scurt, avantaje strategice deosebite), atât pentru valorificare resurselor energetice, cât şi pentru dezvoltarea economică;

- crearea unui *Fond strategic de rezerve petroliere* ar necesita investiţii din partea participanţilor şi celor interesaţi[18], în condiţii acceptabile (18 – 20 $ barilul).

Prin aceste obiective de mare amploare, Rusia a început să-şi consolideze, alături de China, rolul de ţară-cheie, nu prin impunerea forţei militare şi a unei strategii disuasive, ci printr-o *strategie indirectă de potenţial*, oferind variabile economice extrem de atrăgătoare şi de consistente.

China este dispusă să contribuie la construirea unei conducte de 2.200 km din Siberia Estică până la Daking, în nordul teritoriului său. Costul unei astfel de conducte se ridică la 2,5 milioane dolari. Dar şi Japonia este dispusă să participe cu 7 miliarde de dolari pentru construirea unei conducte de 4.500 km din Siberia Estică spre Nahodka. Dacă se au în vedere linia de feribot realizată între coasta chineză şi Coreea de Sud, modernizarea, de către Federaţia Rusă, a reţelei de căi ferate din Coreea de Nord, intenţia japoneză de a realiza un tunel submarin spre oraşul coreean Pusan, precum şi alte măsuri concrete luate şi realizate în regiune, la care se adaugă parteneriatul strategic SUA – India şi încercarea (care se anunţă a fi reuşită) de pacificare a Afghanistanului şi a foaierului perturbator (Asia Centrală), se conturează destul de clar modul cum vor evolua parteneriatele strategice în această zonă şi care va fi, de fapt, substanţa lor. La întâlnirea Bush-Putin de la Camp David, din septembrie 2003, s-a constatat că relaţiile ruso-americane se află în faza de maturitate. Această maturitate a relaţiilor ruso-americane constă, în primul rând, în stabilitatea strategică. Aceasta, în viziunea rusească, dar şi în cea americană, se realizează prin:

- colaborarea ruso-americană în combaterea terorismului;
- cooperarea în domeniul militar, inclusiv în ceea ce priveşte NMD (apărarea naţională antirachetă);
- schimburi comerciale;
- cooperarea în domeniul ştiinţific, în cel al tehnologiilor de vârf, în domeniul tehnologiei informaţiei;
- cooperarea în domeniul resurselor;
- cooperarea pe arena internaţională etc.

[18] China este foarte interesantă în accesul la resurse de petrol, datorită nevoii acute de energie, generată de dezvoltarea impetuoasă a economiei sale.

3.3. Reconfigurări strategice

Rolul NATO în configurarea mediului de securitate creşte din ce în ce mai mult. Alianţa nu se poate limita la apărarea arealului său, ci, potrivit declaraţiilor lui Jaap de Hoop Scheffer în faţa Adunării parlamentare a Organizaţiei de la Viena, din 13 noiembrie 2004, trebuie, în aceeaşi măsură, să înfrunte ameninţările „departe de casă". În acest sens, Alianţa acţionează, în momentul de faţă, în Balcani, Afghanistan şi Irak. Prevenirea crizelor şi conflictelor care ar putea afecta spaţiul Alianţei şi teritoriile membrilor NATO, gestionarea acestor situaţii, prin mijloace specifice, dintre care nu lipsesc parteneriatele sau relaţiile speciale ale NATO cu diferite ţări şi centre de putere din zonele potenţial conflictuale, devin elemente importante ale strategiei Organizaţiei. O astfel de strategie nu este însă izolată, nici opusă altor strategii ale altor organizaţii sau organisme internaţionale, ci complementară acestora. Un astfel de parteneriat se va reconfigura într-un *sistem de sisteme*, având o funcţie clarificatoare şi integratoare, în care ţările nu se vor simţi umilite şi depersonalizate, ci revigorate şi protejate.

Vor fi, probabil, trei trepte distincte de restructurare şi reconfigurare, care se vor susţine şi completa reciproc, având un liant colectiv foarte puternic: organismele internaţionale.

Aceste trepte ar putea fi:

1. Constituirea unor parteneriate strategice între marile puteri (centre de putere), mai întâi, bilaterale, apoi, în reţea;
2. Constituirea altor parteneriate strategice între diverse ţări, organisme etc.;
3. Integrarea celor din urmă în reţelele de parteneriate ale marilor puteri şi constituirea unui *sisteme de sisteme* (megasistem procesual) care să gestioneze şi să optimizeze, în era informaţională, relaţiile comunităţilor şi entităţilor umane de pe planetă.

Capitolul 4. Confruntări şi parteneriate în Europa Centrală, în Europa de Sud-Est şi în zona Mării Negre

4.1. Competiție şi parteneriate

Parteneriatele strategie înlocuiesc relațiile de înfruntare sau de confruntare, dar nu le exclud, ci, dimpotrivă, substituindu-le, le conțin. Oricât de mult s-ar încerca, interesele nu se pot armoniza în întregime. Sunt cunoscute disensiunile din cadrul Uniunii Europene, ca să nu mai vorbim de cele dintre Statele Unite şi Uniunea Europeană, cei mai puternici parteneri strategici din lume. Aceşti parteneri au realizat nu numai un sistem de relații de colaborare şi cooperare viabil şi coerent, ci şi o adevărată entitate civilizațională, situată în avanpostul civilizației universale, care va avea un cuvânt important de spus în configurarea viitorului planetei. De aici nu rezultă că marile puteri formează aceeaşi entitate, că toate vor fi o apă şi un pământ, ci doar *cerința şi necesitatea de parteneriate*, de conlucrare, de cooperare, de încredere reciprocă. Trebuie însă să constatăm că, uneori, „«războiul parteneriatelor» nu este mai puțin prezent ca «pacea confruntărilor». În orice forme de cooperare şi de parteneriat există un sâmbure de confruntare, de război, în sensul în care fiecare partener dispune de forțe şi instrumente de putere pentru a impune şi a susține respectul celuilalt. Dacă nu ai putere sau importanță, nu poți fi partener strategic pentru nimeni.“[19] Parteneriatele strategice din Europa sunt dinamice şi, în acelaşi timp, stabile.

Serbia şi Muntenegru. Entitate sau parteneriat?

Problema iugoslavă încă nu este rezolvată, chiar dacă zona conflictuală (Kosovo, Bosnia şi Herțegovina şi Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei) se află acum sub controlul NATO şi UE. Aici, problemele sunt foarte complicate, întrucât s-au acumulat, de-a

[19] General dr. Mircea Mureşan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, RĂZBOIUL VIITORULUI, VIITORUL RĂZBOIULUI, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004, pp.163-164.

lungul istoriei, numeroase tensiuni, inclusiv între Serbia şi Muntenegru. De aceea, la ora actuală, există impresia că între Serbia şi Muntenegru subzistă mai mult un parteneriat strategic decât o unitate specifică statelor sau federațiilor. „Menținerea Muntenegrului în Comunitate ar compensa pierderea unei părți din Kosovo – dacă nu chiar întregul Kosovo –, permițând totodată prelungirea visului unificării țărilor sârbe.“[20] Se întrevăd trei soluții posibile:

- separarea, după modelul cehoslovac, susținută în mod oficial de preşedintele muntenegrean, Filip Vujanovic,dar neagreată de populație;
- organizarea unui referendum în Muntenegru, susținută de preşedintele parlamentului, Ranko Krivokapic;
- supraviețuirea comunității sârbo-muntenegrene, sub presiune internațională.

Un referendum ar avea rezultate incerte, întrucât masa muntenegrenilor nu doresc despărțirea de Serbia, iar guvernul de la Podgorița nu este dispus să accepte această posibilă şi previzibilă opțiune a populației. El ar putea chiar uza de dreptul său de a bloca funcționarea instituțiilor federale, ceea ce ar duce la o criză, obligând Serbia să renunțe la statul comun. Referedumul este o chestiune delicată, întrucât necesită multe preparative, inclusiv acordul comunității internaționale. UE nu este dispusă să tolereze o nouă criză în acest spațiu atât de crunt lovit de evenimentele petrecute în ultimii cincisprezece ani. La această poziție atentă a UE, se adaugă şi scăderea interesului Statelor Unite pentru Balcani. Din anul 2003 până în prezent, ideea de suveranitate a Muntenegrului a pierdut 3-4 procente. În 2005, vor avea loc alegeri, iar conducătorii DPS trebuie să se hotărască dacă se vor prezenta în fața electoratului federal sau dacă vor pregăti un referendum. Un referendum ar necesita însă şi acordul liberalilor, ca şi pe cel al UE, iar acest lucru este puțin probabil.

4.2. Sinapsă strategică

Parteneriatele strategice de la Marea Neagră se generează pe aceleaşi structuri şi pe aceleaşi concepte ca toate parteneriatele

[20] http://www.milic.com/scripts/ubb/Forum1/HTML/000140.html

realizate în ultimii 15 ani. O dimensiune economică a acestor parteneriate a fost deja realizată, iar aderarea României şi a Bulgariei la NATO a creat o premisă pentru un parteneriat complex, generat şi gerat de NATO la Marea Neagră.

Este adevărat, în această zonă, există încă puternice falii strategice între ortodoxism şi islamism, între civilizaţia occidentală, cea slavă şi cea islamică, între democraţiile occidentale, extinse prin România şi Bulgaria şi în acest spaţiu, şi sistemele dictatoriale, debusolate sau în regăsire de ritmuri proprii şi de valori autohtone sau europene din Ucraina, Republica Moldova, Sud-Vestul Rusiei, Georgia, Azerbaidjan şi Armenia.

Se speră ca, şi prin acest sistem de parteneriate, Marea Neagră să devină un fel de *sinapsă strategică* în care să se remodeleze şi să se revigoreze interesele comune, relaţiile de parteneriat şi cele de confluenţă. Din păcate, urmările lăsate de politica fostei Uniuni Sovietice din vremea Războiului Rece, politica actuală a Ucrainei privind vecinătatea, Insula Şerpilor[21], delimitarea platoului continental şi zona economică exclusivă, faliile civilizaţionale categorice din spaţiul caucazian, bătălia pentru resursele caspice, precum şi folosirea acestui spaţiu ca un nod important în reţelele crimei organizate, traficanţilor de droguri şi de carne vie şi chiar ale terorismului eurasiatic creează încă dificultăţi în transformarea zonei într-un generator de securitate şi stabilitate.

4.3. Rolul României în spaţiul geopolitic şi geostrategic central european şi în cel al Mării Negre

Rolul României în reconfigurarea economică, politică, socială, culturală şi militară a Europei Centrale şi a zonei Mării Negre nu pare chiar foarte important. Ba, mai mult, având în vedere valoarea produsului intern brut şi ieşirea cu greu din dificultăţile economice, s-ar putea chiar spune că România, practic, nu joacă un anume rol, ci

[21] Dr. Dominuţ Pădurean, *Insula Şerpilor şi implicaţiile statutului său juridic asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră*, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, SURSE DE INSTABILITATE LA NIVEL GLOBAL ŞI REGIONAL. IMPLICAŢII PENTRU ROMÂNIA, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, pp. 255-277.

aşteaptă doar desfăşurarea evenimentelor şi scenariilor pentru a i se atribui, într-o anume eventualitate, un rol. Din păcate, n-am reuşit să scăpăm cu desăvârşire de această mentalitate a omului sărac. O ţară de 22 de milioane de oameni, plus un milion şi jumătate de tineri plecaţi peste hotare, cu o suprafaţă cât Ungaria şi Bulgaria la un loc, nu poate să aştepte *atribuirea* unui rol. Ea are dreptul şi obligaţia *să-şi asume* un rol, devenind un partener strategic important în primul rând al marilor puteri occidentale.

Unul dintre posibilii parteneri strategici europeni ai României este Germania. Acest parteneriat poate fi decisiv, alături de cel american, francez, italian şi britanic, pentru aducerea economiei româneşti la nivelul de competitivitate al UE. Acest parteneriat se poate obţine atât prin crearea unui mediu de afaceri avantajos pentru investitorii străini, cât şi prin oferta economică românească. Creşterea PIB cu 5,5% şi a industriei cu 6% pe an, ca şi perspectiva de continuare a creşterii PIB, în perioada 2005-2008, cu 5-6%, după datele existente, oferă şanse pentru creşterea investiţiilor străine directe, îndeosebi a celor de tip greenfield, cu 10-11% pe an.

Există, desigur, şi alte dimensiuni ale strategiei parteneriatelor economice, politice, sociale şi militare pe care trebuie s-o cultive şi s-o dezvolte România. Indubitabil, o astfel de strategie va duce la creşterea rolului românesc în Europa Centrală şi în spaţiul Mării Negre.

Capitolul 5. Influența parteneriatelor asupra artei militare

5.1. Coordonate ale evoluției artei militare la început de mileniu

La început de mileniu, *arta militară* cedează locul de onoare unei *arte civil-militare*, în care componenta armată, adică cea de acțiune sau de reacție violentă, trece tot mai mult prin filtrul deciziei politice democratice. Decizia militară nu mai depinde doar de un şef de stat şi cu atât mai puțin de un comandant sau de un comandament militar. Ea devine din ce în ce mai mult o *decizie de sinteză*, în care condiționările sunt multiple şi complexe. Arta militară suportă, ca oricare altă artă strategică, efectele democratizării societății omeneşti şi pe cele ale procesului de globalizare. În afară de aceasta, ea devine o *artă a prudenței militare*, în sensul că orice acțiune militară se poate transforma într-o catastrofă sau poate genera o reacție în lanț echivalentă cu o catastrofă mondială.

Armele de distrugere în masă, sistemele perfecționate de arme „inteligente", potențialurile militare acumulate de-a lungul secolelor, rezultatele excepționale (dar extrem de periculoase) ale cercetărilor în domeniul amplificării undelor, războiului geofizic, războiului informațional şi genetic etc., scăpate de sub control, pot crea o situație de escaladare strategică foarte primejdioasă pentru omenire. De aceea, asistăm la o revenire la *strategiile indirecte de descurajare şi prevenire a războiului, pierderilor umane şi materiale*, în favoarea *stratagemelor, tratativelor şi parteneriatelor*, promovate încă din antichitatea timpurie de Sun Tzî în *Arta războiului* şi de indianul Kotilya în *Arthashastra*[22].

5.2. Strategii de alianță şi de coaliție

Cea mai solidă formă a parteneriatului strategic este *alianța*. Ea oferă partenerilor un statut de mutualitate, de siguranță, de confort,

[22] Gérard Chaliand, ANTHOLOGIE MONDIALE DE LA STRATÉGIE des origines au nucleaire, Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1990.

dar şi de responsabilitate, întrucât alianța nu este o acțiune în sine şi pentru sine, ci una cu scop defensiv, conform Chartei ONU, pentru prevenirea şi combaterea unor acțiuni ostile sau unor provocări cărora țările nu le pot face față singure, în mod individual.

5.3. Stratageme prin parteneriat

Parteneriatele favorizează în mod expres strategiile indirecte. De altfel înseşi parteneriatele sunt, în mare măsură, un produs al strategiilor indirecte. Prin parteneriat, se propun şi se realizează obiective deosebit de importante, care nu ar putea fi realizate altfel. Există însă şi obiective care nu se exprimă prin acordurile de parteneriat, dar care sunt urmărite cu asiduitate de către fiecare dintre parteneri. Fiecare partener are propria lui identitate şi propriul său interes. Prin parteneriat se dă curs nu numai intereselor comune, ci, direct sau indirect, şi celor particulare. De aici nu rezultă că parteneriatele nu sunt sincere sau că ar fi doar paravane înapoia cărora fiecare face ce vrea, ci doar ideea că ele pot fi folosite şi pentru realizarea altor obiective care nu sunt conținute prin acordurile de parteneriat.

Parteneriatele rămân în continuare cea mai eficientă formă de înțelegere şi de colaborare între state, dar fiecare stat îşi are propria sa strategie şi, uneori, poate recurge la unele stratageme cu scopul de a obține, prin parteneriat, în folos propriu, ceea ce nu poate obține în afara parteneriatului. Cele mai concludente stratageme prin parteneriate sunt cele politice.

Capitolul 6. Tendințe în dinamica parteneriatelor

6.1. Tendințe în constituirea şi evoluția parteneriatelor în reconstrucția centrelor de putere

Primul element important care influențează parteneriatele strategice şi, la rândul lui, este influențat de acestea îl constituie procesul frontierelor. Aici au loc două fenomene complementare, extrem de interesante: trecerea de la frontierele-incinte la frontierele-suprafețe; transformarea frontierelor-linii care separă şi opun în frontiere care delimitează şi unesc.

Primul fenomen se caracterizează prin consolidarea economică, politică, socială, informațională şi culturală a entităților statale, astfel încât orice disfuncționalitate să fie sesizată şi rezolvată în sistem, întreaga suprafață a statului (şi nu numai linia de frontieră) devenind activă şi reactivă la anormalități, pericole, amenințări sau provocări. Cel de al doilea fenomen este o consecință a primului şi se exprimă în relații de bună vecinătate şi în dezvoltarea unor parteneriate strategice.

Există un parteneriat strategic intra-european care se concretizează nu numai în domeniul economic, deja integrat, ci şi în cel politic, social şi cultural, precum şi în cel al apărării şi securității. La 22 noiembrie 2004, la Bruxelles, miniştrii europeni ai apărării au decis ca, până în 2007, să constituie 13 *grupuri tactice* al Forței de Reacție Rapide Europene. Aceste grupuri tactice au drept scop să asigure Uniunii Europene o capacitate de intervenție militară eficace în cazul unor crize emergente. Ele se vor constitui într-o forță credibilă, coerentă şi cu posibilitate de desfăşurare rapidă, în măsură să ducă, singură, pe toată durata sau doar în faza inițială, operații importante. Fiecare dintre aceste grupuri va avea 1.500 de oameni şi va fi operațional în maximum 15 zile. Patru dintre aceste grupuri sunt naționale (britanic, francez, italian şi spaniol), iar celelalte, multinaționale. Fiecare țară care face parte din UE va participa la constituirea cel puțin a unui grup tactic.

Conceptul de *grup tactic* este complementar Forței de Reacție Rapidă a NATO, adică NRF. Potrivit precizărilor făcute de miniştrii apărării din țările UE, caracteristicile-cheie ale acestor grupuri trebuie să fie *interoperabilitatea* şi *eficiența*. Grupurile tactice sunt deschise şi țărilor candidate, precum şi celor care nu sunt membre ale UE, dar fac parte din NATO[23].

Un alt element, la fel de important în dinamica parteneriatelor, îl reprezintă *interesul partenerilor în creşterea sau păstrarea influenței*. Toate parteneriatele strategice – atât cele impuse de situații, cât şi cele create prin voința sau din inițiativa părților – sunt interesate. Începând cu 2 decembrie 2004, NATO a predat Uniunii Europene misiunea din Bosnia. Este unul dintre evenimentele cele mai importante, atât în afirmarea şi confirmarea componentei de securitate şi apărare a activității UE, deci a PESA (Politica Europeană de Securitate şi Apărare), cât şi în manifestarea concretă a cooperării şi complementarității, deci a parteneriatului strategic dintre NATO şi Uniunea Europeană. În această idee, adică pentru continuarea procesului de construcție a unui necesar spațiu de încredere şi siguranță în zonă şi în Balcani, UE s-a angajat să păstreze efectivul de 7.000 de oameni. Această operație, denumită „Althea“, este o succesoare a SFOR (Stabilization Force), declanşată în 1995. „Althea“ va beneficia de infrastructurile NATO, întrucât, se ştie, deşi şi-a înființat un *stat major militar* (care a şi planificat operația „Althea“ şi operația „Concordia“), nu dispune încă de mijloace de comandament proprii pentru conducerea unei asemenea operații. Deci UE va împrumuta de la NATO aceste mijloace, aşa cum prevăd acordurile denumite *Berlin plus*.

Aşadar, între principalele tendințe ale evoluției parteneriatelor în constituirea sau reconstituirea centrelor de putere se situează şi următoarele: prevenirea conflictului nuclear sau a oricărui alt tip de conflict între marile puteri nucleare sau care dețin supremația *high tech* şi *IT*; controlul proliferării şi asigurarea non-proliferării; realizarea unor relații de încredere, concomitent cu armonizarea intereselor, îndeosebi în ceea ce priveşte piețele şi resursele; realizarea unor relații de parteneriat strategic, facilitate sau chiar

[23]http://www.french.xinhuanet.com/french/2004-11/23/content_49758.htm

mediate de poziția pe care țările interesate o au în diferite organisme internaționale; realizarea unui mediu de securitate care să permită colaborarea între marile puteri în gestionarea situațiilor de criză; păstrarea, pe cât posibil, a sferelor de influență și crearea unor „spații de siguranță strategică“, prin care să se evite orice înfruntare directă între statele-nucleu în jurul cărora se formează centrele sau sferele de putere; păstrarea hegemoniei.

6.2. Tendințe în evoluția parteneriatelor economice, politice și militare

Procesul de globalizare a informației și economiei dinamizează strategia parteneriatelor economice, politice și de securitate. Practic, aproape toate marile puteri ale lumii, marile corporații, marile companii *high tech* și chiar marile puteri din domeniul IT și software se află, în primul rând, în relații de parteneriat strategic. Şi chiar dacă *parteneriatul strategic actual este, mai ales, o formă de diminuare a efectului concurențial prin crearea unui nou tip de entități mutuale,* el se impune cu prisosință, întrucât, așa cum se precizează și în strategia europeană de securitate, nici o țară din lume nu mai este în măsură să facă față, de una singură, marilor probleme cu care se confruntă. Așadar, strategia parteneriatelor se va extinde.

Fazele prin care vor trece, în continuare strategiile de parteneriat, vor rămâne, după toate probabilitățile, următoarele: acorduri bilaterale, în funcție de interesele strategice directe; acorduri bilaterale sau multilaterale facilitate de apartenența la aceeași alianță, comunitate, coaliție etc.; acorduri, îndeosebi economice dar și de altă natură (culturale, sociale, informaționale, militare), facilitate de forumurile economice mondiale și regionale; parteneriate strategie multilaterale, în rețea între marile puteri, sau între centrele de putere; parteneriate strategice generalizate.

6.3. Tendințe în evoluția parteneriatelor din mediul de securitate

Esența parteneriatelor strategice o reprezintă realizarea unui mediu de securitate (politică, economică, socială, culturală, informațională și militară) care să permită o bună vecinătate și o dezvoltare

economică și socială armonioasă. Pentru aceasta, este nevoie de crearea unui climat de siguranță și de încredere reciprocă. În spațiul european și mai ales în cel balcanic, este foarte greu de realizat acest obiectiv, pe de o parte, datorită complicatelor probleme de frontieră lăsate moștenire de politica imperială de odinioară, dar și de cele două războaie mondiale și, pe de altă parte, datorită dezvoltării unor amenințări, îndeosebi asimetrice, transfrontaliere și, mai ales, teroriste. De aceea, principalii „giranți“ ai parteneriatelor strategice în mediul de securitate sunt și vor rămâne și în continuare NATO și Uniunea Europeană. Aceste două organizații, diferite în forma, structura și obiectivele lor, dar complementare în ceea ce privește spațiul și mediul de securitate, generează și trebuie să genereze parteneriate strategice de securitate.

Secretarul general al Adunării Parlamentare a NATO a declarat că regiunea Caucazului de Sud este o zonă de interes prioritar pentru Alianță. NATO acordă o atenție specială celor patru regiuni de care depinde, în mare măsură, stabilitatea zonei eurasiatice: Balcanii, Orientul Apropiat, Asia Centrală și Mediterana de Sud.

Caucazul de Sud, căruia NATO îi acordă o atenție specială, se află în vecinătatea Irakului, Iranului, Sudului Rusiei și, relativ, în apropierea Afghanistanului. Desigur, tot aici, se confruntă interesele marilor puteri, ale Estului și ale Vestului în ceea ce privește exploatarea resurselor energetice caspice, traseele conductelor de transport, faliile sau zonele de confluență dintre trei civilizații și tot atâtea religii etc. De unde rezultă că, atât zona Caucazului, cât și alte zone, trebuie să facă obiectul unor analize profunde. Se constată din ce în ce mai mult că principalele tendințe în ceea ce privește parteneriatele strategice din mediul de securitate sunt următoarele: toate parteneriatele strategice, indiferent în ce domeniu s-ar desfășura, vizează, în primul rând, crearea și menținerea (cel puțin pentru parteneri) a unui mediu de securitate și de încredere stabil și non-conflictual; parteneriatele strategice își propun ca obiectiv mutualitatea, asistența și o anumită grijă pentru mediul de securitate al celuilalt; deși sunt totdeauna interesate, parteneriatele strategice (îndeosebi cele din mediul extern de securitate, inclusiv alianțele militare sau coalițiile) vizează producerea și exportul (extensia) mediului de securitate, astfel încât „zona de siguranță strategică“ să fie cât mai departe de nucleul și de arealul respectivelor parteneriate.

Concluzii şi propuneri

1. Începutul secolului al XXI-lea aparţine parteneriatelor. Acestea sunt direct proporţionale cu gradul de dezvoltare economică, socială, culturală şi militară, cu vulnerabilităţile noii societăţi, cu pericolele ce se accentuează, cu ameninţările care se conturează la adresa acesteia şi cu riscurile asociate. Scopul parteneriatelor este, în principal, reducerea acestor riscuri şi asigurarea condiţiilor pentru gestionarea crizelor şi conflictelor şi asigurarea stabilităţii.

2. Există, la început de secol, o tendinţă clară şi benefică de înlocuire a strategiilor de confruntare cu cele de parteneriat. Această tendinţă este cauzată de complexitatea societăţii moderne, de creşterea vulnerabilităţilor ei, îndeosebi la ameninţările asimetrice, şi de pericolele escaladării şi scăpării de sub control a confruntărilor armate. Parteneriatele sunt şi un efect al strategiilor de descurajare, inclusiv a celor de descurajare nucleară, specifice celei de a doua jumătăţi a secolului al XX-lea.

3. Obiectivele generale ale acestor parteneriate se referă îndeosebi la:

- dezvoltarea schimburilor economice, a comerţului şi cooperării, a unei politici investiţionale prolifice şi profitabile, în vederea prevenirii conflictelor pentru pieţe şi asigurarea accesului la resurse (parteneriatele strategice de la începutul secolului al XXI-lea sunt, înainte de toate, parteneriate economice);
- schimburile tehnologice, accesul la înalta tehnologie şi la tehnologia informaţiei;
- dezvoltarea unui sistem de comunicaţii performante, pentru facilitarea, pe de o parte, a procesului de regionalizare şi a celui de globalizare şi, pe de altă parte, conturarea mai accentuată şi non-conflictuală a entităţilor naţionale şi a celor internaţionale;
- non-proliferarea armelor de distrugere în masă;
- prevenirea războiului, gestionarea crizelor şi conflictelor;
- reducerea vulnerabilităţilor şi pregătirea corespunzătoare pentru a face faţă pericolelor şi ameninţărilor asociate acestora, îndeosebi celor asimetrice.

4. Cele mai multe dintre parteneriatele strategice sunt, la ora actuală, bilaterale. Ele continuă să se înmulţească şi să se dezvolte, practic, fiecare ţară căutând să realizeze parteneriate strategice îndeosebi cu ţările puternice, cu cele care deţin tehnologii înalte, resurse energetice sau au influenţă în zonă, precum şi a unui sistem de relaţii de bună vecinătate.

5. Cele mai puternice entităţi organizaţionale din lume – NATO, UE, APEC, ANSEA etc. – dezvoltă parteneriate strategice preferenţiale cu marile puteri, având ca obiectiv prioritar crearea şi gestionarea unui mediu regional sau internaţional de securitate stabil şi, pe cât posibil, cel puţin pe durate previzibile, non-conflictual.

6. Parteneriatele strategice ale UE (cele realizate şi cele în curs de realizare) vizează toate aspectele şi toate domeniile de parteneriat, de la cele economice, politice şi culturale la cele care ţin de securitatea eurasiatică, mediteraneană şi euroatlantică, întrucât Uniunea se comportă ca o entitate politică, economică, socială, multiculturală şi militară şi nu doar ca o organizaţie de securitate.

7. Marile puteri ale lumii – UE, NATO, SUA, Rusia, China, India, Japonia – se află deja în relaţii de parteneriat, ceea ce poate conduce, în viitor, la constituirea unor *reţele de parteneriate strategice complexe*, de tipul celei a ţărilor OMC, urmărindu-se, prin aceasta, realizarea unui sistem complex, coerent şi eficient de rezolvare, prin cooperare, a problemelor cu care se confruntă omenirea, de gestionare a resurselor, de prevenire a crizelor şi conflictelor, de reducere a vulnerabilităţilor la pericolele şi ameninţările asimetrice şi de combatere a terorismului.

8. La rândul lor, aproape toate ţările UE au realizat sau sunt pe cale de a realiza parteneriate strategice îndeosebi cu China, India, Rusia, cu ţările din Orientul Mijlociu, din America Latină şi chiar cu cele de pe continentul african.

9. România a realizat un parteneriat strategic cu Statele Unite ale Americii, care începe să funcţioneze, şi relaţii de parteneriat şi de bună vecinătate cu toate ţările din zonă. Relaţia cu Ucraina este viciată de probleme grave de frontieră şi de o situaţie complexă, creată din 1812 încoace în zonă. România a suferit numeroase rapturi teritoriale, populaţia a fost umilită, iar politica de dictat a imperiilor şi puterilor totalitare a lăsat urme adânci şi probleme care, în timp, pot deveni tensionate. Aderarea României la NATO nu rezolvă aceste

probleme, iar Uniunea Europeană nu s-a implicat încă în soluționarea diferendelor din regiune. De aceea, pentru dezvoltarea unor parteneriate strategice în zonă, toate problemele dificile trebuie soluționate.

10. Efectele parteneriatelor strategice sunt numeroase. Cele mai multe dintre acestea sunt pozitive, întrucât rezultă din coordonarea acțiunilor marilor puteri şi ale țărilor partenere în rezolvarea tuturor problemelor care apar. Se pot însă ivi şi altfel de efecte, care depind de interesele partenerilor, de moralitatea acestora şi de obiectivele pe care le urmăreşte fiecare. Este posibil ca unele dintre parteneriatele strategice să vizeze o nouă reîmpărțire a lumii în sfere de influență, să ducă la accentuarea decalajelor economice şi tehnologice, la multiplicarea surselor de conflict, la proliferarea pericolelor şi, asociate acestora, a amenințărilor asimetrice. De aceea, este necesară o cercetare aprofundată a sistemului parteneriatelor, pentru a se desprinde toate aspectele şi a se decela toate implicațiile şi complicațiile care rezultă de aici.

11. Întrucât parteneriatele strategice se vor înmulți şi dezvolta în continuare, este necesar ca efectele lor să fie monitorizate şi analizate cu foarte multă atenție, pe baza unor criterii care ar trebui să cuprindă:

- evoluția efectelor economice bilaterale şi regionale;
- evoluția efectelor privind mediul de securitate;
- probleme rezolvate;
- probleme nerezolvate;
- probleme generate.

12. Dinamica parteneriatelor strategice reprezintă cel mai important indicator al stabilității regionale şi internaționale şi, de aceea, ea trebuie considerată ca un pivot al strategiilor viitorului.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

Redactor: CORINA VLADU
Tehnoredactor: MIRELA ATANASIU

Bun de tipar: 15. 12. 2004
Hârtie: A3 Format: A5
Coli de tipar: 3,125 Coli editură: 1,5625

Lucrarea conține 48 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE
Şoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
Telefon: (021) 410.52.20
Fax: (021) 410.03.64

B.272/04/1237 C 278/2004